

למידה מרחוק בשעת חרום – הרחבה למנהל בית הספר היסודי

שותפים לכתיבה:

אתי סאסי, מנהלת אגף א' חינוך יסודי
אורית צאירי, ממונה חינוך חברתי ערכי, אגף לחינוך יסודי
אושרה לרר שייב, ממונה שיווין בין המינים בחינוך, אגף לחינוך יסודי
גילה קרול, ממונה מיומנויות יסוד, אגף לחינוך יסודי
דורית לחיאני, ממונה חטיבות צעירות ומנהל בית ספרי, אגף לחינוך יסודי
יהודית בר און, ממונה תכניות תוספתיות, אגף לחינוך יסודי
מוריה טלמור, ממונה שילוב והכלה, אגף לחינוך יסודי
סלאח טאהא, מפקח, מרכז בחינוך הערבי, האגף לחינוך יסודי
עינב זיו, מדריכה מרכזת ארצית (שיטות הוראה), אגף לחינוך יסודי
ציפי ליזרוביץ, מדריכה מרכזת ארצית (שיטות הוראה), אגף לחינוך יסודי

הנחייה:

ענת צורני כהן, ממונה בקרה ומעקב פדגוגי, המנהל הפדגוגי

תוכן עניינים

4	מבוא
5	למידה מרחוק
6	עקרונות למידה בחירום
7	אבן 1 - הוראה ולמידה
7	עקרונות הפעולה
7	המלצות לפעולה
9	רכיבים מודולריים המומלצים לתכנון שבוע בלמידה מרחוק
10	אבן 2 - אקלים וערכים
10	עקרונות הפעולה
10	המלצות לפעולה
12	אבן 3 - הוגנות ושוויון הזדמנויות
12	עקרונות
12	המלצות לפעולה
15	אבן 4 - מנהיגות בית ספרית והצוות חינוכי
15	עקרונות הפעולה
15	המלצות לפעולה
17	אבן 5 - הורים וקהילה
17	עקרונות
17	המלצות לפעולה
19	נספח א' - למידה מרחוק
24	נספח ב' - מתווים לפיתוח מקצועי בנושא למידה מרחוק
24	נספח ג' - קריאה נוספת

מבוא

מערכות חינוך בעולם כולו לומדות כעת כיצד ליצר את ההתאמות והשינויים הנדרשים להוראה ולמידה משמעותית ואפקטיבית המתרחשת בבית הרחק מבית הספר. זהו מסע של התנסות ולמידה הדורש אומץ, העזה, יצירתיות ופריצת גבולות. אנו מזמינים אתכם להעז, ללמוד כלים חדשים, להתנסות ולהתאים את הלמידה למאפיינים הייחודיים של בית הספר. מטרת המסמך המונח לפניכם היא לסייע לכם המנהלים, בהיערכות לשנת הלימודים הקרובה. וזאת בכדי ליצור למידה אפקטיבית, משמעותית ואפשרית.

לשלב זה של פתיחת השנה, אנו מגיעים ממקום אחר אליו הגענו בחודש מרץ, אז היינו במצב של חוסר ידיעה מוחלט ואילו כעת יש לנו כבר ניסיון מסוים להתבסס עליו, ללמוד מהצלחות ולהפיק לקחים מהתנסויות. ההיערכות לשנת הלימודים תשפ"א היא הזדמנות לבחינה מחודשת של אופן הניהול שלכם את מצבי החירום, שיטות הוראה, דרכי למידה, סביבות למידה טכנולוגיות ואחרות שישרתו אתכם ואת התלמידים גם בימי שגרה.

במסמך זה תמצאו כיווני פעולה, עקרונות ופרקטיקות מומלצות בהתבסס על

"חמש האבנים" של החינוך היסודי:

1. הוראה ולמידה
2. אקלים וערכים
3. הוגנות ושוויון הזדמנויות
4. מנהיגות בית ספרית וצוות חינוכי
5. הורים וקהילה

לקורא: ההפרדה בין האבנים לא מתקיימת במציאות הבית ספרית ולכן במסמך יש לעיתים המלצות המופיעות ביותר ממקום אחד. חשוב לראות את הקשר בין כל האבנים בתהליך בניית דרכי הפעולה והיישום.

הטקסט כתוב בלשון זכר אך פונה לכל המגדרים

למידה מרחוק

למידה מרחוק היא למידה המתרחשת במרחב הדיגיטלי, באמצעות כלי תקשורת שיתופיים שונים, בלמידה עצמית או בליווי והנחיית המורים¹. בעת הלמידה מרחוק, המורים והתלמידים אינם נמצאים באותו מקום ולעיתים גם לא באותו אזור זמן, ולכן בחלק גדול מהמקרים, פעילות התלמידים אינה מתבצעת בזמנית עם זו של המורים. ברוב המקרים, הלמידה מרחוק דורשת מהתלמידים עבודה עצמאית ואחריות רבה ללמידה שלהם.

ללמידה מרחוק מאפיינים ייחודיים, יש להבחין בין שני האופנים בהם היא מתקיימת, למידה סינכרונית ולמידה א-סינכרונית. שתי הצורות צריכות להיות קשורות זו בזו והשילוב ביניהן ובין הלמידה פנים אל פנים (בשגרה), יוצר תמהיל למידה רצוי. בחירת אופן הלמידה (סינכרונית או א-סינכרונית) נשענת על מספר שיקולי דעת ביניהם: מטרות השיעור, חומרי הלמידה, גיל התלמידים וכדומה.

להרחבה ראה [נספח א'](#)

¹ למידה מרחוק בחירום בעת סגירת מוסדות חינוך בעקבות התפרצות נגיף הקורונה- איתי וייסבלאיי, הכנסת מרכז מחקר ומידע. מרץ 2020

עקרונות למידה בחירום²

- ניהול בית הספר יתבסס על הנחיות ומסד נתונים עדכני המתעדכן כל העת
- התאמת סביבת הלמידה למציאות בחירום (תהליכי הל"ה, שגרות ואתיקה)
- חתירה ליצירת איזון מחודש בין הצרכים הרגשיים, החברתיים, התנועתיים והלימודיים של התלמידים
- ניהול תהליכי ההוראה הלמידה בחירום מתקיים בשותפות מלאה עם הצוות וההורים
- התאמת המענים לשונות בכיתה ההטרוגנית, כפי שבאה לידי ביטוי בלמידה מרחוק

כיווני פעולה, עקרונות ופרקטיקות מומלצות בהתבוננות דרך "חמש האבנים"

של החינוך היסודי:

1. [הוראה ולמידה](#)
2. [אקלים וערכים](#)
3. [הוגנות ושוויון הזדמנויות](#)
4. [מנהיגות בית ספרית והצוות חינוכי](#)
5. [הורים וקהילה](#)

² בכל מקום בו נזכר במסמך המונח "תלמידים", הכוונה למגוון התלמידים הלומדים בחינוך היסודי כדוגמת: מחוננים, תלמידים בסיכון, עולים, תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד

אבן 1 - הוראה ולמידה

הלמידה מרחוק מעצימה את מקומו של המורה כתומך למידה ומנחה של התלמידים, והם זקוקים למיומנויות של לומד עצמאי כדי להצליח. תהליכי הלמידה מרחוק צריכים לאפשר יצירתיות ובחירה, להיות מותאמים ליכולות של התלמידים ולהתחשב באמצעי הקצה העומדים לרשותם. ישנה חשיבות לקיום תהליכי הוראה ולמידה מעניינים, יצירתיים ומשתפים. תלמידים בחינוך היסודי מתקשים בלמידה סינכרונית ממושכת ועל כן, תכנון ההוראה למידה וההערכה צריך ליצור איזון נכון בין מרכיבים סינכרוניים וא-סינכרוניים.

עקרונות הפעולה

- א. גמישות בתכנון למידה
- ב. שימוש ב"פדגוגיה מגייסת"
- ג. שימוש עקבי ומדויק במשוב
- ד. שילוב למידה חברתית רגשית
- ה. שיתוף הורים/ מבוגר משמעותי

המלצות לפעולה

- א. גמישות בתכנון למידה
1. תעדפו מחדש את מטרות תכנית הלימודים והגדירו את המיומנויות והידע הנדרשים בהתאם למצב, באמצעות מיפוי הכולל: היבטים לימודיים, חברתיים ורגשיים וזמינות אמצעי הלמידה.
2. התאימו את גודל קבוצת הלמידה למטרת ההוראה למשל, מפגשים חברתיים בהרכבים שונים, מטרות לימודיות שונות בהתאם לתפקוד התלמידים.
3. הנגישו חומרי למידה מודפסים לכל התלמידים ללא אמצעי קצה. חומרי למידה כאלה צריכים לאפשר אף הם גמישות, יצירתיות ובחירה ויש ללוות גם אותם בהנחיה צמודה ובקשר שוטף עם התלמידים.
4. תכננו מפגשים סינכרוניים שכל אחד מהם ימשך **לכל היותר** שלושים דקות.

ב. שימוש ב"פדגוגיה מגייסת"

1. הרחיבו את השימוש בערוצים חזותיים ותנועתיים כדי להיענות לשונות בצרכי התלמידים.
2. הנחו באופן רצוף כדי לגייס את התלמידים ללמידה ולהרחיב את המיומנויות שלהם ללמוד לבד.
3. צרו חיבור אישי בלמידה, למשל תלמידים הלומדים אות ומתבקשים לחפש חפצים בסביבתם הקרובה ששמים מתחיל באות ז.
4. שלבו משחקים בתהליכי ההוראה (חידונים ותחרויות ניתן להשתמש בכלים ייעודיים ברשת, ראו פורטל עובדי הוראה) על מנת להגביר את החוויה וההנאה מהלמידה.
5. התאימו תכנים ומשימות ללמידה עצמית, לטווח ההתפתחות המשוער של התלמידים - על פי היכולת של הילד לעשות לבד, בתוספת רמת אתגר.
6. המשיכו את הוראה על-פי תוכנית אישית (תח"י) שנקבעה לכל תלמיד שזכאי לשירותי חינוך מיוחדים.

ג. שימוש עקבי ומדויק במשוב

1. השתמשו במשוב מוקיר מיידי; כמה מילים חמות, מדבקה או רגשון (אימוג'י), שנשלחים לתלמיד לתלמידים על שליחת ביצוע משימה.
2. עשו שימוש במשוב פדגוגי מפורט למשימות קצרות; משוב מלא ומפורט על משימה שהתלמידים ביצעו, הכולל התייחסות לחוזקות ולנקודות הטעונות שיפור.
3. תנו משוב הכולל ביטויי קשר ואכפתיות; שילוב גילויי רגש במשוב לתלמיד כדוגמת "ממש שמחתי לראות שהשתתפת", "אני גאה בך על זה שהצלחת לפתור את המשימה הזו".
4. זמנו מצבים לקבלת משוב מהתלמידים: מה עובד? מה הם אוהבים? מה מסקרן אותם ללמוד עכשיו? מה היה קשה? מה הם הצליחו לעשות לבד?

[להרחבה ניתן לקרוא "משוב מקדם למידה פורמאלי \(משוב בכתב\)"](#)

ד. שילוב למידה חברתית רגשית

1. השתמשו במשימות מגוונות, המאפשרות לתלמידים יצירתיות, בחירה וגמישות כגון בחירת תת נושא להעמקה מתוך תת הנושאים המרכיבים את הנושא הנלמד (מדינה אחת מבין ארצות הים התיכון), הצגת הלמידה באמצעות יצירת סרטונים, עלילונים (קומיקס), הגשת המשימה בזמנים שונים.
2. שימרו על מסגרות זמן קבועות ללמידה רגשית חברתית לשם טיפוח החוסן ומתן כלים לתקשורת בין אישית.

ה. שיתוף הורים/ מבוגר משמעותי

1. הגדירו מסגרת זמנים ברורה למשימות ולמפגשים - מסגרת שתהווה את לוח הזמנים החדש, פרסמו את לוח הזמנים ועדכנו את ההורים והתלמידים, כך שיוכלו להתארגן מראש.
2. במצבים בהם לתלמיד אין גישה לאמצעי קצה מקוון, קבעו עם ההורים שעה ביום שבו תהיה לו גישה לשיחה טלפונית עמכם. במועדים אלה חשוב ללמוד על אופן הלמידה של התלמידים, למשל: לשאול מה התלמיד מבין, לכוון את למידתו, לבדוק את התוצרים שלו.

רכיבים מודולריים המומלצים לתכנון שבוע בלמידה מרחוק:

סגירת יום והכנה ליום הבא:

סיכום הלמידה, חוויות, תחושות, הכרת הטוב ועוד

פתיחת יום:

שיר של יום, מעגל קשב, סיפור בהמשכים, שיח אקטואלי ועוד

שיעורים על-פי אשכולות מתנ"ה תשפ"א:

אוריינות שפתית, מורשת חברה ורוח
תרבות ואורח חיים
מתמטיקה ומדעים
שפה זרה

אבן 2 - אקלים וערכים

הבידוד והריחוק החברתי עלולים לערער את המרקם החברתי בקרב קהילת בית הספר.

המעבר ללמידה מרחוק מחייב יצירת ערוצי תקשורת מקדמים שיאפשרו לצוותי החינוך לשמור על קשר עקבי, רציף, דואג ואמפתי עם התלמידים ועם הוריהם. קשר זה עשוי לתרום לרווחת התלמידים ולהצלחתם והינו חיוני במצבים שבהם מתערערת השגרה הבטוחה והמוכרת.

עקרונות הפעולה

- א. ניטור היבטים רגשיים וחברתיים
- ב. מחויבות ודאגה לרווחת התלמידים
- ג. למידה והתנסות חברתית ערכית עקבית ורציפה

המלצות לפעולה

- א. ניטור היבטים רגשיים וחברתיים
 1. אתרו וזהו תלמידים הנמצאים במצוקה אישית ומשפחתית וגבשו מענה מתאים בשיתוף גורמים שונים.
- ב. מחויבות ודאגה לרווחת התלמידים
 1. שמרו על קשר אישי עם התלמידים יש להתאים את תדירות השיח האישי למצבו (הלימודי, הרגשי, המשפחתי) של התלמיד ובמידת הצורך לקיים שיח תכוף.
 2. התעניינו ברווחת התלמידים ובשלומם בשיחות טלפון ובמפגשים בקבוצות קטנות.
 3. עודדו מפגשי "חונכות תלמידים" (ע"י תלמידים בוגרים, חניכי תנועות הנוער) באמצעים מקוונים: חונך שיהיה בקשר עם התלמידים הצעירים ויציע פעילויות להנאה ולהפגה.

ג. למידה והתנסות חברתית ערכית עקבית ורציפה

1. הקפידו על מסגרות זמן קבועות ללמידה חברתית ערכית באמצעים מקוונים.
2. הקפידו על כללי האתיקה והשיח המוגן בלמידה מרחוק.
3. שלבו תכנים חברתיים בלמידה ועודדו את התלמידים לשתף ברגשות ובחוויות אישיות.
4. שלבו משימות שיתופיות בלמידה מרחוק.
5. הקפידו על מתן משוב מיידי הכולל ביטויי קשר ואכפתיות (אני גאה בכך שהצלחת, שמחתי לראות שהשתתפת). ניתן לעשות זאת באמצעות מסרון, בצ'אט ובשיחה אישית.

אבן 3 - הוגנות ושוויון הזדמנויות

הלמידה בעת חרום, ובעיקר הלמידה בבית מדגישה את אי השוויון בחברה וביטוי במערכת החינוך. צוותי ההוראה נדרשים לחשיבה יצירתית ולגמישות בדרכי ההוראה למידה על מנת לצמצם ככל האפשר את הפער הקיים בין תלמידים שונים בכל הנוגע לסביבת הלמידה

הביתית, לפניות ההורים וליכולת התמיכה הלימודית שלהם ועוד. כחלק מתפיסת העיצוב האוניברסלי ללמידה יש להתאים את דרכי ההוראה לצרכי כלל התלמידים אך לצד זאת יש להמשיך ולתת את המענים הנדרשים לצרכי הפרט (תלמידים מחוננים, תלמידים זכאי שרותי חינוך מיוחדים, תלמידים עולים, תלמידים בסיכון ועוד), בהתאם להנחיות באותה עת.

עקרונות

- א. מיפוי צרכים ויכולות
- ב. חתירה לשוויון הזדמנויות
- ג. הוראה אוניברסלית - התאמת ההוראה לשונות בכיתה ההטרוגנית, כפי שבאה לידי ביטוי בלמידה מרחוק
- ד. זיהוי חסמים ומתן מענה לצרכים ייחודיים של הפרט
- ה. המשך טיפול קיים וקשר עם אנשי מקצוע

המלצות לפעולה

- א. מיפוי צרכים ויכולות
1. התאימו את המיפוי הבית ספרי לזמן הלמידה בשעת חירום, לצד המיפוי הכולל של היבטים לימודיים, חברתיים ורגשיים בחנו גם את זמינות אמצעי הלמידה, תנאי הלמידה של התלמידים בבית, יכולת ההורים לסייע לילדיהם בלמידה ועוד.
2. שתפו את הצוות הרב מקצועי בבית הספר במידע רלוונטי העולה מהמיפוי, במידת הצורך היעזרו בגורמי חוץ.

ב. חתירה לשוויון הזדמנויות

1. הנגישו חומרי למידה מודפסים לכל התלמידים ללא אמצעי קצה. חומרי למידה כאלה צריכים לאפשר אף הם גמישות, יצירתיות ובחירה ויש ללוות גם אותם בהנחיה צמודה ובקשר שוטף עם התלמידים.
2. בכיתות בהם ישנם תלמידים ללא אמצעי קצה שלבו משימות לכלל התלמידים שאינן דורשות אמצעים אלה. במקרים אלה חשבו על דרך שונה לליווי התלמידים (למידת עמיתים דרך הטלפון, תלמיד בוגר חונך תלמיד צעיר ועוד).
3. חפשו אפליקציות מבוססות טלפון: לילדים רבים יותר יש גישה לטלפון סלולרי מאשר למחשב. לכן, אפליקציות מבוססות טלפון יאפשרו ליותר ילדים להשתתף בלמידה. ודאו שהאפליקציות שדרכם מתבצעת הלמידה מותאמות גם למכשירים סלולריים.
4. במצבים בהם לתלמיד אין גישה לאמצעי קצה מקוון, קבעו עם ההורים שעה ביום שבו תהיה לו גישה לשיחה טלפונית עמכם. במועדים אלה חשוב ללמוד על אופן הלמידה של התלמידים, למשל: לשאול מה התלמיד מבין, לכוון את למידתו, לבדוק את התוצרים שלו.

ג. הוראה אוניברסלית - התאמת ההוראה לשונות בכיתה ההטרוגנית, כפי שבאה לידי ביטוי בלמידה מרחוק

1. זהו חסמי למידה בקרב התלמידים, בעיקר חסמים הבאים לידי ביטוי ביתר שאת בעת למידה מהבית ותנו להם מענים בדרכי ההוראה שלכם לכלל תלמידי הכיתה. ראו דוגמאות אפשריות במסמך [הבא](#).
2. נצלו את שעת החירום להתבוננות אחרת על תלמידי הכיתה – הימנעו מחלוקה לקבוצות על פי יכולות לימודיות, חפשו את המשותף האחר בין קבוצות תלמידים בכיתה (תחומי עניין, יכולות כלשהן, יעדים אישיים ועוד).
3. הרחיבו את השימוש בערוצים חזותיים ותנועתיים כדי להיענות לשונות בצרכי התלמידים.
4. השתמשו [בפרקטיקות](#) מגוונות ומתאימות ללמידה מרחוק ולתחום הדעת, היוצרות קשב פעיל ומעורבות אצל הלומדים, תוך התייחסות לשונות ולמגוון צרכי הלומדים.

5. השתמשו בכלים מקוונים המאפשרים הסרת חסמי למידה אצל תלמידים (תוכנות, אתרים, כלים ב office ועוד) מומלץ להיעזר באתר [הבא ובעלון הבא](#).

ד. זיהוי חסמים ומתן מענה לצרכים ייחודיים של הפרט

1. בחנו את המיפוי הכיתתי, זהו חסמי למידה המאפיינים תלמידים מסוימים בכיתה שההוראה האוניברסלית לא יכולה לתת להם מענה מספק והתאימו עבורם את התכנים והמשימות.

2. בחנו את מאפייני הלמידה מהבית אל מול צרכי התלמידים מאוכלוסיות ייחודיות והתאימו עבורם את התכנים והמשימות. מומלץ להיעזר במסמך הבא.

3. היעזרו במידע רלוונטי ויישמו את ההמלצות המופיעות במסמכים הבאים:

[תלמידים מחוננים](#), [תלמידים זכאי שירותי חינוך מיוחדים](#), [תלמידים עולים](#), [תלמידים בסיכון](#).

ה. המשך טיפול קיים וקשר עם אנשי מקצוע

1. המשיכו את הוראה על-פי תוכנית אישית (תח"י) שנקבעה לכל תלמיד שזכאי לשירותי חינוך מיוחדים.

2. המשיכו פעילויות למידה לאוכלוסיות ייחודיות במסגרת למידה מרחוק, כגון: אמירים, שילוב, טיפולים פרא-רפואיים.

3. המשיכו את ממשק העבודה עם גורמי חינוך - קהילה משלימים למשל, רווחה, שפ"ח, פסיכולוג, מתי"א, מרכזי מחוננים וכד'.

אבן 4 - מנהיגות בית ספרית והצוות חינוכי

מנהל/ת בית הספר והצוות

במצבים המאופיינים בחוסר ודאות, מנהל בית הספר מתמודד עם בעיות לא מוכרות והוא נדרש למצוא פתרונות זמינים ומידיים. בין היתר, עליו ליצור מצב בו מתקיימת עבודת צוותים המצמיחה את היזמות והמסוגלות בקרב המורים.

בעת הלמידה מרחוק המרחבים הביתיים של הצוותים החינוכיים חשופים בפני התלמידים והוריהם. כמו-כן, השימוש החדש והאינטנסיבי באמצעים דיגיטליים והמתח הכללי, יוצרים עומס גדול ומפרים את האיזון בין הבית והעבודה. על המנהל לסייע בבניית סדירויות המאפשרות יצירת איזון מחודש במצב זה. במקביל הצוותים נדרשים לבחון מחדש תפיסות מוכרות להם אודות הוראה ולמידה ולעצב חוויות למידה איכותיות ומועילות לתלמידים.

עקרונות הפעולה

- א. שמירה על קשר יומי, עם הצוות ועם התלמידים.
- ב. מיפוי שיטתי ועקבי בהיבטים מקצועיים, לימודיים, רגשיים וחברתיים.
- ג. הגדרת שגרות וסדירויות לצורך מתן מענים דיפרנציאליים ומותאמים.
- ד. חלוקת המטלות באופן מאוזן ומותאם.

המלצות לפעולה

- א. שמירה על קשר יומי, עם הצוות ועם התלמידים.
 1. שמרו על קשר יומי עם אנשי הצוות. בימים של ריחוק חברתי, חרדה ואי ודאות חיוני לדאוג לרקמה החברתית של קהילת ביה"ס.
 - ב. מיפוי שיטתי ועקבי בהיבטים מקצועיים, לימודיים, רגשיים וחברתיים.
 1. מפו באופן שיטתי ותכוף את הצוות והתלמידים בהיבטים: בריאותיים, רגשיים, משפחתיים, לימודיים וטכנולוגיים.

2. אתרו במיפוי, צרכים של הצוות והתלמידים והציעו מענים לפי הצורך כדוגמת: למידת כלים ללמידה מרחוק, תקשורת מקרבת לשיחה עם הורים, שיחות של עם היועצת.

ג. הגדרת שגרות וסדירויות לצורך מתן מענים דיפרנציאליים ומותאמים.

1. הפעילו תוכנית עבודה לשעת חרום הכוללת בין היתר: היבטים לימודיים, חברתיים, רגשיים, מענה לדיפרנציאליות בין התלמידים והורים.

2. התאימו את העשייה הבית ספרית להנחיות העדכניות של המחוז, המטה משרד החינוך והרשויות המקומיות.

3. הפעילו צוותי חרום לנושאים שונים כגון: סיוע טכנולוגי, סיוע רגשי, קשר עם הורים.

4. קיימו ישיבות צוותים לצרכים שונים כגון: פיתוח של יחידות לימוד, הדרכות בקבוצות קטנות, ליווי פרטני וישיבות מליאה.

5. פרסמו לוח מפגשים ברור וידוע לכולם מבעוד מועד.

6. צרו מסגרות זמן ללמידת עמיתים שוטפת, מובנית ושיטתית, שתאפשר למורים להיעזר האחד בשני באופן חברי וביקורתי. למשל, הביאו את המשימות והתוצרים של התלמידים והתבוננו בהם יחד, חשבו מה המגבלות שלהם וכיצד אפשר לשפר אותם.

7. היעזרו בפסיכולוגים, יועצי בית-הספר, מתי"א ושפ"ח לליווי ומתן כלים לצוות החינוכי להגברת המסוגלות שלו לעבודה עם תלמידים והורים.

8. צרו מסגרות המאפשרות את המשך התמיכה המקצועית בתחומי הדעת ובפדגוגיה הייחודית ללמידה מרחוק, ע"י מומחים כמו: רכז, מדריך, מנחה תהליכי התפתחות מקצועית.

ד. חלוקת המטלות באופן מאוזן ומותאם.

1. הגדירו משימות באופן מאוזן בין המחנכות והמורות המקצועיות: שלבו את המורים המקצועיים הן בשמירה על הקשר עם התלמידים והן בתמיכה בלמידה מהבית. דאגו כי למורים המקצועיים תהיה גישה למידע הרלבנטי על המשפחות והתלמידים שעמם הם בקשר.

2. עודדו יוזמות אישיות וצוותיות ולמידה מהצלחות.

אבן 5 - הורים וקהילה

ההורים הם שותפים חשובים ביותר של בית הספר והקשר איתם עשוי לתרום רבות להצלחת ילדיהם. הלמידה מרחוק משנה באופן מהותי את ההפרדה הפיזית הקיימת בין הסביבה הביתית לסביבה הבית ספרית, ומכאן עולה הצורך בהידוק שיתוף הפעולה עם ההורים.

פעמים רבות מצופה מהם לסייע בתפעול הטכני של אמצעי הקצה, ביצירת מרחב למידה בבית ואף בסיוע בלמידה עצמה.

היכרות עם המצב המשפחתי, ביסוס יחסי אמון עם ההורים ושמירה על קשר קרוב, יסייע לצוותי החינוך להציע מענה מדויק ורלוונטי הן בלמידה והן בהיבטים רגשיים-חברתיים.

עקרונות

- א. תקשורת רציפה בין הצוות להורים
- ב. הנגשה של מידע ומסרים מרכזיים
- ג. שקיפות במטרות, בכיווני הפעולה ובשיקולי הדעת
- ד. שותפות הורים בתהליכי ההוראה הלמידה ומתן מקום לשונות ביניהם.

המלצות לפעולה

- א. תקשורת רציפה בין הצוות להורים
 1. חלקו את האחריות לשמירה על הקשר ההורים בין כלל חברי הצוות, ונסו לשמור על איש קשר קבוע.
 2. תאמו עם ההורים את ערוצי התקשורת המועדפים: שיחות טלפון, הודעות טקסט, דואר אלקטרוני
- ב. הנגשה של מידע ומסרים מרכזיים
 1. הנגישו את המידע באתר הבית ספרי בשפות הרלוונטיות לקהילות בית הספר.

- ג. שקיפות במטרות, בכיווני הפעולה ובשיקולי הדעת
1. עדכנו את ההורים באופן שוטף: במערכת השעות, במשימות הלימודיות, בסדר היום של התלמידים, בהודעות משרדי הבריאות והחינוך וכד'.
 2. שתפו את ההורים בציפיות מילדיהם בהיבט הלימודי והחברתי.
- ד. שותפות הורים בתהליכי ההוראה הלמידה ומתן מקום לשונות ביניהם.
1. עודדו ההורים לסייע לתלמידים הצעירים בניהול המשימות ובהפעלת מכשירי הקצה.
 2. קיימו מפגשים מקוונים קבועים עם הנהגת ההורים על מנת להיוועץ בסוגיות מרכזיות לגבי פעילות בית הספר ולהיעזר בהם בהעברת מסרים לכלל ההורים.

נספח א' – למידה מרחוק³

למידה מרחוק היא למידה המתרחשת במרחב הדיגיטלי, באמצעות כלי תקשורת שיתופיים שונים, בלמידה עצמית או בליווי והנחיית המורים⁴. בעת הלמידה מרחוק, המורים והתלמידים אינם נמצאים באותו מקום ולעיתים גם לא באותו אזור זמן, ולכן בחלק גדול מהמקרים, פעילות התלמידים אינה מתבצעת בזמנית עם זו של המורים. ברוב המקרים, הלמידה מרחוק דורשת מהתלמידים עבודה עצמאית ואחריות רבה ללמידה שלהם.

ללמידה מרחוק מאפיינים ייחודיים, יש להבחין בין שני האופנים בהם היא מתקיימת, למידה סינכרונית ולמידה א-סינכרונית. שתי הצורות צריכות להיות קשורות זו בזו והשילוב ביניהן ובין הלמידה פנים אל פנים (בשגרה), יוצר תמהיל למידה רצוי. בחירת אופן הלמידה (סינכרונית או א-סינכרונית) נשענת על מספר שיקולי דעת ביניהם: מטרות השיעור, חומרי הלמידה, גיל התלמידים וכדומה.

למידה מרחוק סינכרונית

למידה מרחוק סינכרונית היא למידה בה התלמידים והמורים מתקשרים זה עם זה באמצעות הרשת המקוונת בזמן נתון וזהה, למרות שאינם נמצאים באותו מרחב גאוגרפי. למידה מרחוק סינכרונית כמזה כהגירה לארץ אחרת. המורים והתלמידים נדרשים ללמוד נורמות וכללי שיח חדשים, ולסגל לעצמם "שפה חדשה בארץ חדשה". **אמצעי קצה** – הוא אחד התנאים לקיומה של למידה מרחוק סינכרונית כלומר, מחשב נייד או נייד, מחשב לוח (טאבלט), חיבור לרשת אלחוטית. העדרם של אמצעי קצה, ותשתיות לא יציבות עלול להעצים את הפער בין התלמידים.

הלמידה מרחוק הסינכרונית מחייבת לקיים **כללים אתים** באמצעותם מתאפשרת למידה מכבדת לכל השותפים.

³ פרק זה עובד ע"י חני קרמר וסיגי שם-טוב מדריכות ארציות באגף לחינוך יסודי

⁴ למידה מרחוק בחירום בעת סגירת מוסדות חינוך בעקבות התפרצות נגיף הקורונה- איתי וייסבלאי, הכנסת מרכז מחקר ומידע. מרץ 2020

למידה מרחוק א-סינכרונית

למידה מרחוק א-סינכרונית היא למידה המאופיינת בריחוק במקום ובזמן. התלמידים והמורים נמצאים במקום פיזי שונה והם אף יכולים ללמוד בזמנים שונים. למידה זו יכולה לשמש בין היתר לניטור הידע והתקדמות התלמידים, להתנסות אישית ולשכלול מיומנויות ניהול הלמידה וארגון הזמן. לתלמידים אחריות גדולה על הלמידה שלהם וכדי להצליח הם זקוקים למגוון יכולות, ביניהן, כישורי ניהול עצמי ואקטיביות.

שילוב בין למידה סינכרונית ללמידה א-סינכרונית - Blended Learning

שילוב בין השיעור הסינכרוני לשיעור הא-סינכרוני מאפשר יצירת הקשר בין יחידות הלימוד, מחזק את הקשר בין הרכיבים הנלמדים ומייצר הכללה רחבה של הנלמד, מזמן תהליכי יישום ומשוב של הנלמד. כמו-כן, בשילוב הזה ניתנת הזדמנות לפיתוח מיומנויות של לומד עצמאי ביניהן ניהול זמן, עצמאות ואחריות על הלמידה. תכנון למידה המשלב בין הוראה סינכרונית להוראה א-סינכרונית מחייב שימוש בפרקטיקות הוראה מגוונות, הפעלת שיקולי דעת פדגוגיים וטכנולוגיים, התייחסות לגיל התלמידים, למטרות ההוראה ולפעילויות בסביבות השונות.^{5 6}

קיימים מספר מודלים ללמידה המשלבת בין מפגשים סינכרוניים למפגשים א-סינכרוניים:

1. מורה מנווט - חלק מהתלמידים לומדים באופן סינכרוני עם המורה וחלק מהתלמידים לומדים בלמידה א-סינכרונית.
2. מודל הסבב - התלמידים לומדים בלוח זמנים קבוע שבו משובצות תחנות שונות. התחנות משלבות בין למידה א-סינכרונית בקצב אישי, לבין הוראה סינכרונית עם המורה. התחנות עשויות לשלב עבודה בקבוצות קטנות ועבודה אישית.
3. כיתה הפוכה - רוב החומר נלמד באופן א-סינכרוני על ידי התלמידים, ולאחר מכן הם נפגשים עם המורה למפגש סינכרוני לצרכי העמקה והרחבה של הנלמד.

5

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9C%D7%9E%D7%99%D7%93%D7%94_%D7%9E%D7%A2%D7%95%D7%A8%D7%91%D7%AA

⁶ יסודות הלמידה המשולבת (blended learning)

למידה מרחוק בשעת חירום

הלמידה מרחוק בשעת חירום מתקיימת כאשר הרצף הלימודי מופר בשל אילוצים שונים. במערכת החינוך בישראל קיימים נהלים מוסדרים להפעלת מוסדות החינוך בשעת חירום הכוללים בין היתר הנחיות ללמידה מרחוק. למידה מרחוק בשעת חירום מאפשרת שמירה על הרצף הלימודי, מתן מענה רגשי וקיום מסגרת חברתית תומכת. מנגד, היא מציפה קשיים ובעיות מהותיות ומעצימה את אי השוויון בין התלמידים, הן בהקשר של פער דיגיטלי והן בהקשר של פערים בתמיכה וביכולת ההורים לסייע לתלמידים.⁷ בשעת חירום גובר החשש לניתוק של תלמידים מהמערכת הלימודית בעיקר בפריפריה הגיאוגרפית-חברתית.

למידה מרחוק בשגרה

ללמידה מרחוק יתרונות וערך שאינם קשורים למצבי חירום דווקא, לכן המורים והתלמידים צריכים להתנסות ולפעול בלמידה מרחוק סינכרונית וא-סינכרונית כחלק משגרת הלמידה. שימוש באופני למידה אלו כחלק מהלמידה ביום יום, הוא דרך טובה לפתח יכולות להוראה ולמידה מרחוק.

מומלץ לקיים למידה משולבת, שילוב מכוון ומושכל בין למידה פנים אל פנים לבין למידה מרחוק באופן סינכרוני ובאופן א-סינכרוני. שילוב זה יכול להעצים רכיבים המשכללים את המיומנויות הנדרשות ללמידה מרחוק וללמידה פנים אל פנים, הן אצל המורים והן אצל התלמידים.

בזמן השגרה כדאי להתמקד בהכשרה המקצועית של המורים. לידע המקצועי של המורים חשיבות מרכזית לאיכות ההוראה והלמידה הן בלמידה מרחוק, והן בלמידה פנים אל פנים.

⁷ למידה מרחוק בחירום בעת סגירת מוסדות חינוך בעקבות התפרצות נגיף הקורונה- איתי וייסבלאי, הכנסת מרכז מחקר ומידע. מרץ 2020

ערוצי הלמידה מרחוק

מטרת הלמידה מרחוק, היא בין היתר יצירת שגרה בעת משבר עבור תלמידי בתי הספר היסודיים, וזאת באמצעות שמירה על הרצף הלימודי, המשך קשר מורה - תלמיד, מתן מענה רגשי לתלמידים וקיום מסגרת חברתית – חינוכית תומכת על ידי מבוגר משמעותי ובחברת הילדים, במסגרות למידה שונות; מליאה, קבוצה ופרטני.

להלן ארבעה ערוצים מרכזיים ללמידה מרחוק, העומדים לרשותכם מכל מקום ובכל עת וללא עלות:

א. [כיתה וירטואלית](#)

מפגש כיתה וירטואלי (מפגש סינכרוני) הוא מרחב וידאו המאפשר למשתתפים בו, מורים ותלמידים, לדבר, לשמוע ולראות אחד את השני. המרחב מאפשר למורים ולתלמידים לקיים פעילויות לימודיות, חברתיות ורגשיות, לשוחח, לשחק, לשתף במחשבות ורגשות. כמו כן, המרחב מאפשר למורים לקיים שיעור, הצגת מידע ומתן משימות למידה ועוד – למידע אודות מפגשי כיתה וירטואליים הנכם מוזמנים להתעדכן דרך המרחב הפדגוגי – [כללים והנחיות למפגש כיתה וירטואלי](#).

ב. [אולפן שידורים לאומי](#)

במסגרת מערכת השידורים הלאומית שפעלה בתש"ף מגן ועד יב' בשפה העברית ובשפה הערבית, נוצר מאגר עשיר של שיעורים מצולמים (VOD) ולצידם המצגות שליוו את שיעורים אלה. המאגר כולל מגוון רחב של תחומים: מקצועות הלימוד, העשרה ופעילויות הפגה. השיעורים ניתנו על ידי מיטב המורים ועברו מערכת בקרה קפדנית. מערך זה עומד לרשות המורים, ניתן לשלב את השיעורים המצולמים בכל מסגרות ההוראה.

ג. [תוכן דיגיטלי](#)

התוכן הדיגיטלי מעשיר ומקדם תהליכי הוראה ולמידה. שילובו בפעילות הלימודית מאפשר למידה פעילה וחוויתית בסביבה דינמית ואינטראקטיבית, העשירה במשאבי מדיה מסוגים שונים כדוגמת ספרים דיגיטליים, סביבות תוכן, חומרי הוראה, קורסים מקוונים, משימות לימודיות מתוקשבות, תרגול וסימולציות, מאגר הקלטות אקדמיה ברשת, משחקים לימודיים, חידונים והפעלות במגוון תחומים, אליהם ניתן להפנות את

התלמידים, תוך הפעלת שיקול דעת מקצועי בהתאמה למאפייני הגיל, למיומנויות הנדרשות ולתכנים הנלמדים.

ד. ערוצים נוספים

לתלמידים אשר אין בביתם מכשירי קצה ללמידה מרחוק, קיימים ערוצי למידה מותאמים, כדוגמת הפצת חוברות לימוד, מערכות טלפוניות ועוד. משרד החינוך ממשיך לפעול לפיתוח הנגשת כלים וערוצי למידה נוספים עבור התלמידים.

מה יעיד על הצלחה בלמידה מרחוק?

1. יציבות – לכל תלמיד יש מערכת לימודים שבועית ברורה. מתקיים שיתוף עם ההורים.
2. נוכחות – ההשתתפות בלמידה בדומה להשתתפות בשגרה.
3. קשר אישי – הצוות החינוכי דואג לקיים קשר אישי רצוף עם כל אחד מהתלמידים.
4. קשר חברתי – הצוות החינוכי דואג לכך שכל תלמיד מקיים קשר מתמשך עם קבוצת בני גילו.
5. למידה – כל תלמיד לומד ומתקדם במסגרת הלמידה מרחוק.
6. מיומנויות – כל תלמיד מתקדם במגוון מיומנויות וביניהן מיומנות של ניהול למידה עצמאית ואוריינות דיגיטלית.
7. חוסן – כל תלמיד מרגיש בטוח לשתף ברגשות ותחושות. תלמיד שחווה קשיים רגשיים ומשפחתיים מאותר ומקבל מענה טיפולי, אין ילדים מנותקים.

נספח ב' – מתווים לפיתוח מקצועי בנושא למידה מרחוק

מתווה – [למידה מרחוק בשעת חירום חינוך היסודי](#)

מתווה – [למידה מרחוק בחינוך היסודי – הגדרות, מאפיינים ותפקיד המורה והתלמיד](#)

מתווה – [למידה מרחוק בחינוך היסודי – היבטים פסיכו-פדגוגיים](#)

מתווה – [למידה מרחוק בחינוך היסודי – סביבות למידה](#)

מתווה – [למידה מרחוק בחינוך היסודי – כלים ותכנים](#)

נספח ג' – קריאה נוספת

– [התארגנות ללמידה מהבית בבתי ספר המשרתים אוכלוסיות מרקע סוציאקונומי נמוך](#) –

צוות מיזם 'מישרים'

[למידה מקוונת: שותפות מורים-הורים בימי קורונה](#) - פרופ' עידית כץ וד"ר נעמה גרשי

[למידה מהבית: איך נעודד את השתתפות ומעורבות התלמידים?](#) - ד"ר ערן ברק- מדינה

ואורלי חצור עבור ג'וינט -אשלים ואגף מו"פ, ניסויים ויוזמות